

Zoals je bent

In Nederland wordt de laatste jaren veel gewerkt aan “passend onderwijs”. Dit betekent dat kinderen die vanwege een beperking automatisch naar het speciaal onderwijs gingen of gaan, meer aan het reguliere onderwijs kunnen deelnemen en dat er instrumenten en faciliteiten worden gecreëerd om dit te stimuleren. Het is een beleid van overheidswege voor het primaire en voortgezette onderwijs. Het idee erachter is tweeledig: enerzijds meer participatie mogelijk maken van kinderen met een beperking en anderzijds het (zeer dure) speciale onderwijs kleiner/overbodig maken en zo de kosten beheersen.

“Is passend onderwijs nu net zo iets als inclusief onderwijs?” vroeg iemand me laatst, “Het klinkt voor mij als hetzelfde.”

Nee, ik denk niet dat het ongeveer hetzelfde is. Volgens mij is het grote verschil dat passend onderwijs uitgaat van het onderwijssysteem zoals dat er nu uitziet. En dat men via ondersteuning en bijvoorbeeld een rugzakje met budget probeert kinderen met een beperking die niet zonder meer passen in dat onderwijs, passend te maken. Inclusief onderwijs start volgens mij - als het goed is - aan de andere kant: hoe maken we onderwijs zodanig dat iedereen als vanzelfsprekend daarin mee kan doen? Waarbij er oog is voor wat kinderen nodig hebben om mee te kunnen doen. Het gaat dan niet alleen om wel of geen beperking, maar om echt ruimte maken voor de verschillen tussen mensen en die positief benaderen.

Voor mij draait het begrip inclusief onderwijs er uiteindelijk om dat mensen met en zonder label van een beperking vanzelfsprekend elkaar tegenkomen en verschillen gewoon vinden. Doortje Kal schreef een boekje dat gaat over het ruimte maken voor mensen met psychiatrische kwetsbaarheden en gaf dat als titel mee: “Dat het gewoon is dat we er zijn”. Daarmee vat je inclusie heel simpel samen.

Dat betekent natuurlijk wel wat voor de omgeving waarin we dit willen laten gebeuren. De wereld moet zo ingericht zijn dat ook kinderen en volwassenen met een label zich welkom weten en als vanzelfsprekend iets kunnen bijdragen en iets kunnen halen. Wederkerigheid.

Hoe zit dat in het hoger onderwijs? Er wordt in Nederland de laatste jaren veel geschreven over het meer toegankelijk maken van het hoger onderwijs. Hoe moet je er beleid op voeren dat mensen mee kunnen doen en niet - zoals een paar jaar geleden uit onderzoek bleek - 2,5 x zo vaak uitvallen uit het hoger onderwijs als studenten zonder beperking?

Mijn eigen ervaringen van studeren met een beperking, dateren van langer terug. Toen werd er nog geen beleid op gevoerd en niemand had het erover. Ik kwam eerst in het hoger beroepsonderwijs terecht en later ging ik studeren aan de universiteit. Nergens waren protocollen of rechten vastgelegd. Dat betekende dat veel in de praktijk moest worden uitgevonden en dat we met elkaar creatief moesten zijn. Die ruimte was er ook. Maar het was wel gedoe soms. De lokalen voor beeldende vorming en film op de sociale academie lagen bijvoorbeeld in een oud gebouw op de bovenverdieping. Studiegenoten droegen me met elektrische rolstoel en al (heavy!!) de trap op en af. Ook de sociëteit was alleen per trap bereikbaar en menig student heeft mij daar - zij het zonder de zware rolstoel - naar boven en (al dan niet wat wankel op de benen na de nodige biertjes) weer naar beneden gesjouwd. We dachten er niet over na of het wenselijk was, we deden het gewoon zo. Op de onderwijsinhoud liep ik soms stuk omdat het fysiek te zwaar was en teveel. Het was dankzij een supervisor die zelf ouder was van een kind met een beperking, dat ik erover leerde praten wat het met me deed en wat ik nodig had. Zodat het niet alleen maar neerkwam op mijn vermogen om door te bijten en vol te houden.

Ik kijk er met dubbele gevoelens op terug. Achteraf denk ik: wat had het heerlijk geweest als het allemaal fysiek wat makkelijker was geweest en wanneer het veel gewoner was geweest dat er studenten met beperkingen aanwezig waren. Want het is niet gemakkelijk om op je 21ste zo zelf het wiel te moeten uitvinden en voor je eigen beperkingen en behoeften uit te moeten komen. Altijd de uitzondering te zijn. Niemand valt graag op, op die leeftijd.

Het mooie ervan was echter wel dat het allemaal werd opgelost en iedereen eigenlijk ook vanzelfsprekend vond dat als ik niet zoals de rest rechtsom kon meedoen, het dan maar linksom moest. Het stond niet in regelementen, maar als ik vanwege mijn spierziekte een lang schriftelijk tentamen niet kon volhouden, was een mondeling tentamen zo geregeld. De openheid was groot en de creativiteit ook.

Ik ben blij dat er nu meer aandacht voor is, dat onderwijsinstellingen hun aandachtspersonen hebben voor dergelijke vragen. En dat studenten weten dat ze recht hebben op bijvoorbeeld aangepaste tentamentijd en -vorm.

Tegelijkertijd zie ik dat er tendensen gaande zijn die juist tegengesteld werken. Soms denk ik wel eens: hoe meer er in beleids- en jaarplannen over maatwerk, de student centraal en diversiteit staat, hoe meer je gemengd dreigt te worden in standaardisaties van hoe het moet en zal.

Onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs zijn enorm groot geworden in Nederland, onder invloed van overheidsbeleid en prestige-gerichte besturen die dromen van groot-groter-grootst.

Ondertussen wordt steeds meer in regels vastgelegd, bijvoorbeeld over in welke vorm studenten de benodigde competenties moeten bereiken en hoe men moet leren.

Dat is jammer, vind ik, want daarmee wordt het lastiger om als het ware spontaan te kijken hoe het dan wellicht linksom kan als rechtsom niet lukt.

Voor je het weet, komt er met alle aandacht voor studeren met een beperking zoveel nadruk op die beperking te liggen, dat je je voortdurend 'anders' voelt. Of dat door de nadruk op rechten, er teveel naar de instelling en de regels wordt gekeken om het op te lossen, en minder vanzelfsprekend is dat je het met elkaar moet doen.

Want naast alle protocollen en regelementen blijft toch bovenaan staan dat mensen inclusief onderwijs samen moeten doen. In het hoger onderwijs zou er niet zoiets als een normale en een afwijkende student moeten zijn, maar het zou gewoon moeten zijn dat we verschillen. Dat het onderwijs daarop is ingericht, zowel fysiek als qua studeerbaarheid, in plaats van standaardisatie en het compenseren van wie daarin uitvalt.

Bestaat het? Jawel, soms zomaar ergens. Zo is in Amsterdam een school voor kinderen van 0 tot 13 jaar waar alle kinderen welkom zijn. Men kiest er heel bewust voor inclusief onderwijs - en niet voor passend onderwijs - omdat de school vindt dat iedereen daar beter van wordt. Op de site staat: "We ontdekken iedere splinter talent, zodat kinderen de toekomst kunnen uitvinden, dat is onze missie. (...) Het beste wat kinderen kunnen leren is om met glans zichzelf te zijn." (zie:

www.obslaternamagica.nl)

Van zo'n school word ik blij. Dat het gewoon is dat je er bent. Zoals je bent.

Nu de rest van het onderwijs nog! Ik zie daarbij wel wat in de ontwikkeling van het Universal Design for Learning waar ook SIHO druk mee bezig is!

Jacqueline Kool

Februari 2014